

บทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน The Roles Monks Teaching Morality in Schools

พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส)

Phrakru Udomjaruwan (Kamlai Cāruvamso)*

E-mail: 6501102002@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

พระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย หนึ่งในพุทธบริษัทซึ่งถือว่าเป็นองค์หลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา ด้วยเพราะพระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติ ถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การคำนับ ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเนืองนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก มีปณิธานในการเผยแผ่ และไม่เพียงแต่ท่านจะอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น ท่านยังสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมด้วย บทบาทในปัจจุบันของพระสงฆ์น่าจะมีส่วนสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท ในอนาคตได้บ้าง เพราะฉะนั้น หากเราประสงค์ให้สถาบันสงฆ์ในอนาคตได้แสดงบทบาทในทาง ที่ถูกที่ควร และสอดคล้องกับทัศนคติ (ที่ชอบธรรม) ของสังคมแล้วไซ้ เราก็จะได้รับแรง ส่วนบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมของพระสอนศีลธรรม ต่อเนื้อหาวิชาศีลธรรมที่จัดสอนในโรงเรียน ที่จะใช้เครื่องมือในการพัฒนา และปรับปรุงการศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอนศีลธรรม ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาต่อไปในอนาคต โดยเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน และเป็นการเข้าไปเผยแผ่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: บทบาท, ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

Abstract

Priests play an important role because he is part of the Triple Gem of the Buddhist companies which is regarded as the main body is an important force in Buddhism because most of the Sangha disciples are good practice, right practice, straight practice, right practice, proper practice, and are worthy of respect welcome deserving of merit worthy of respect. It is the world's best meat of merit that have the commitment to spreading and not only that he would train and teach the principles to the Buddhists only also act as a

* นิสิตปริญญาเอก ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

good role model for society. The current role of the monks should reflect the role in the future. Therefore, if we want the Sangha Institute in the future to play a role in the right place and in accordance with the (righteous) attitude of society, we will have to hurry as for the role of the monk teaching morality in school which has a way of conveying the principles of the monk's teaching morality to the content of moral subjects taught in school to use development tools and improve moral education curriculum in line with the educational reform era in the future. It is a good relationship between the house (community), temple, and school and it is a way to propagate the Buddhist principles enter the community effectively.

Keywords: The Roles, Monks Teaching Morality in Schools

บทนำ

การให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในภาควิชาธรรมศึกษามีความมุ่งหวัง เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ทางธรรม มีความเข้าใจในศาสนพิธีการต่าง ๆ รู้จักพุทธประวัติขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า รู้จักกาลเทศะเมื่อต้องประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลที่ควรเคารพตามสถานะ อาทิเช่น เมื่ออยู่ต่อหน้าพระสงฆ์ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาต่อไปในอนาคต

การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อสนับสนุนให้พระมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ศีลธรรม ในโรงเรียนด้วยการ 1) สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้กับโรงเรียนทุกระดับ 2) เป็นวิทยากรบรรยายหัวข้อธรรมต่าง ๆ ช่วยครูสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา 3) เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา 4) จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน 5) ส่งเสริมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ พระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย หนึ่งในพุทธบริษัทซึ่งถือว่าเป็นองค์หลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา ด้วยเพราะพระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติ ถูกทางปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การคำนับ ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเนืองนิตย์อันยอดเยี่ยมของโลก มีปณิธานในการเผยแผ่และไม่เพียงแต่ท่านจะอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น ท่านยังสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมด้วย

บทบาทของพระสงฆ์

เมื่อกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ ในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระทั่งเป็นไปในอนาคต จะเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพุทธบริษัทเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมศรัทธาของประชาชนผู้นับถือ และเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันของชาติ และอีกประการหนึ่งพระพุทธศาสนาเป็นเหมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติ และเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของประเทศไทยทั้งด้านสังคม และวัฒนธรรม

องค์กรสงฆ์ และตัวของพระสงฆ์เอง เป็นกลไกขับเคลื่อนวิถีชีวิตของชาวพุทธให้เคลื่อนที่ไป อย่างมั่นคงแบบพุทธ ขณะเดียวกันกระแสทางสังคม บ้านเมือง เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็มีส่วนกำหนดบทบาทให้พระสงฆ์ต้องพัฒนาและปรับกลยุทธ์ในการสั่งสอน และอบรมประชาชน ทุกกลุ่มอย่างฉลาด และเป็นปัจจุบัน คือ ทนต่อเหตุการณ์ที่เคลื่อนไหวในสังคม เพื่อปรับท่าที ของตนให้กระชับขึ้น และพระสงฆ์จะต้องอาศัยศรัทธาเป็นอยู่ ขณะเดียวกันก็ต้องเข้ามา มีบทบาทต่อชุมชน สังคมด้วยเหตุผล 3 ประการ ดังนี้ (คะเนิงนิตย จันทบุตร, 2544)

1. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องพึงพาปัจจัย 4 จากพุทธศาสนิกชน
2. สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรม
3. โดยคุณธรรม คือ เมตตา กรุณา พระสงฆ์นั้น จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

บทบาทในอนาคตของพระสงฆ์จะเป็นเช่นไรนั้น เป็นเรื่องที่ทำนายและคาดการณ์ ได้ยาก แต่จะอย่างไรก็ตาม บทบาทในปัจจุบันของพระสงฆ์น่าจะมีส่วนสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท ในอนาคตได้บ้าง เพราะฉะนั้น หากเราประสงค์ให้สถาบันสงฆ์ในอนาคตได้แสดงบทบาทในทาง ที่ถูกที่ควรและสอดคล้องกับทัศนคติ (ที่ชอบธรรม) ของสังคมแล้วไซ้ เราจะได้รับแรง ดำเนินการต่อไปนี้ คือ (วัฒนา พัฒนพงษ์, 2526)

1. ขจัดบทบาทที่ขัดต่อพระธรรมวินัย กฎหมาย และทัศนคติที่พึงงามของพุทธศาสนิกชน
2. ปรับปรุงพัฒนามาตรฐานที่ดีและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย และทัศนคติที่พึงงามของชาวบ้านในปัจจุบัน
3. พัฒนาบทบาทที่ดีในอดีตบางบทบาท
4. กำหนดบางบทบาทที่เห็นว่าน่าจะเหมาะสมกับยุคสมัย และสภาวะทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของไทยในปัจจุบัน

การปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นการปลูกฝังพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกภายใต้กรอบความดีงามของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมี 4 แนวทาง ดังต่อไปนี้ (สุภัททา ปินทะแพทย์, 2552)

1. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการทำค่านิยมให้ชัดเจน (Value Clarification) เป็นกระบวนการทำให้เกิดความ กระจ่างแจ้งในค่านิยมของตนเอง จึงเป็นกระบวนการกระจ่างจริยธรรมของตนเองด้วยและถือได้ดีกว่ากระบวนการทำค่านิยมให้ชัดเจน (Value Clarification) ก็คือ กระบวนการปลูกฝังจริยธรรม ในทัศนคติของนักทฤษฎีการทำค่านิยมให้ชัดเจน (Value Clarification) ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลและจะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อทัศนคติพฤติกรรมและความรู้สึกของแต่ละบุคคล

2. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล เป็นการปลูกฝังจริยธรรมที่มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีกฎเกณฑ์ การตัดสินใจถูกผิดด้วยเหตุผลในระดับสูง และอย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับกฎเกณฑ์สังคมตามทัศนคติ การพัฒนาจริยธรรมไม่อาจกระทำด้วยการสอน ไม่กระทำด้วยการแสดงตัวอย่างให้ดู และไม่อาจกระทำ ด้วยวิธีการเรียนรู้ต่าง ๆ จริยธรรมสอนกันไม่ได้ จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยการนึกคิดของแต่ละคน ตามลำดับขั้นและตามระดับพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งผูกพันกับอายุ ดังนั้น หากยังไม่ถึงวัยอันสมควร จริยธรรมบางอย่างก็จะไม่เกิด

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรมเป็นการประยุกต์หลักการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล วิธีการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ใช้ได้ดีใน การสร้างและรักษาพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและในการลดพฤติกรรมไม่น่าปรารถนา ดังนั้นวิธีการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) จึงถือเป็นวิธีปลูกฝังจริยธรรมวิธีหนึ่ง

4. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า จริยธรรมเป็นความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ โดยการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ตัวอย่างและคำบอกให้ ผู้เรียนเกิดความเชื่อว่า พฤติกรรมอะไรนำไปสู่ผลกระทบอะไรและผลกระทบนั้นน่าปรารถนาเพียงไร การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริยธรรมนี้จะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรง ตัวอย่างและคำบอกและถ้าหากคำบอกมีลักษณะเป็น การชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ต่าง ๆ จากประสบการณ์ตรงและจากตัวอย่างที่ประสบด้วยแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดในลักษณะที่ตรงเป้าและมีประสิทธิผลมากขึ้น

วิธีสอนตามแบบของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการสอนหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับบุคคล วิธีการสอนของพระองค์ที่พบบ่อย คือ

1. แบบสากัจฉาหรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ไม่เข้าใจ หลักธรรม วิธีการสนทนานี้ พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้พระสาวกใช้กันดังทรงยกย่องว่า “การสนทนาธรรมตามอุดมกาลเป็นมงคล” และจะมีศาลาเป็นที่นั่งสนทนาธรรมของพระภิกษุสงฆ์ทุกฝ่าย เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้บางเรื่อง พระองค์ก็จะเสด็จมาเอง (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2540)

2. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้

3. แบบตอบปัญหา ในการตอบปัญหาพระองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม ผู้ถามอาจถามด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันบางคนถามเพื่อให้ตอบ คำถามในเรื่องที่สงสัยมานาน บางคนถามเพื่อลองภูมิ บางคนถามเพื่อข่มหรือปราบให้ผู้ตอบ อ้อายบางคนถามเพื่อเทียบเคียงกับความเชื่อหรือหลักคำสอนในลัทธิศาสนาของตน พระองค์ ตรัสว่า “การตอบปัญหาใด ๆ ต้องดูลักษณะปัญหาและเลือกวิธีตอบให้ถูกต้องเหมาะสม” จึงทรงจำแนกวิธีตอบปัญหาไว้ 4 ประเภท คือ (ที.ปา. (ไทย) 11/312/291)

3.1 เอกังสพยากรณ์ปัญหา ปัญหาบางอย่างต้องตอบตรงไปตรงมา ตอบแบบตายตัวไม่มีเงื่อนไข เช่น ถามว่า จักขุเป็นอนิจจังหรือ ฟังตอบไปทีเดียวว่า ถูกแล้ว

3.2 ปฏิจูปัญญาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ เช่น โสตะ ก็ เหมือนจักขุ ฟังย้อนถามว่า ที่ถามหมายถึงแ่งไหน ถ้าบอกว่าในแ่งเป็นเครื่องมอง ฟังตอบว่าไม่เหมือนกัน ถ้าถามว่า ในแ่งอนิจจัง จึงควรตอบรับว่า เหมือนกัน

3.3 วิชัชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ต้องแยกความตอบเป็นเรื่อง ๆ เป็นประเด็น เช่น พระพุทธองค์ทรงติเตียนตบะใช่หรือไม่ อย่ารีบตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ เพราะมีส่วนผิดต้องแยกตอบว่า พระพุทธองค์ทรงติเตียนตบะที่ทรمانตนเอง แต่ทรงสรรเสริญว่าความอดกลั้นเป็นยอดแห่งตบะ เป็นต้น

3.4 ฐปณียปัญหา ปัญหาบางอย่างต้องตอบไปไม่ตอบหรือพึงยับยั้งเสีย เพราะถ้าตอบไป จะเป็นปัญหาที่ให้เกิดความทะเลาะ ตอบไปแล้วไม่ทำให้เกิดประโยชน์เช่น ศาสดานั้นสอนอย่างนั้น อย่างนี้ อยากทราบว่าคุณสอนของใครถูก คำสอนของใครผิด พระองค์ มักจะตัดบทว่า เรื่องนั้น จงพักไว้ก่อน เรา ตถาคตจะแสดงธรรมให้ฟังนี้ คือ วิธีพักปัญหาของพระองค์

4. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรง เรียกประชุมสงฆ์สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิดเมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็ทรงตำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤตินี้ไม่ดีและคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้นจากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะ ทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ด้วยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ในท่ามกลางสงฆ์และด้วยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2548)

บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนั้นบทบาทของครูสำคัญมาก บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำได้ก็ให้ทำเอง บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำครูที่ดี ต้องมีทั้งวิชา และจรรยา (วิชาจรรยาสมปโน) วิชา คือความรู้ดีจรรยา คือความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แนะนำให้ทำทำให้ดูอยู่ให้เห็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหทิกิจจ อาตปปี อกขาตาโร ตถาคตา ปฏิปนา ปโมกขนติ ฌายีโน มารพณนา” เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเถิด ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้ทางบอกเท่านั้นผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินทางนี้แล้ว พงพิณจอยู่ จักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

บทบาทของพระสอนศีลธรรมในฐานะที่เป็นครูที่จะต้องเตรียมการในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ (แสงจันทร์งาม, 2540)

1) วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน การเสริมสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เรียนระดับประถมวัยประมาณไม่เกิน 6 ปี และเรียนระดับประถมศึกษา อายุประมาณ 6-10 ปี เป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนกำลังหล่อหลอมความเข้มแข็งในเชิงจริยธรรม ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท 3 ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มุ่งให้เกิดภาพการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน คือเป็นคนอ่อนโยน วานอนสอนง่าย เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง และฝึกปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา มีอายุ ตั้งแต่ 11 ปีถึง 17 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายจิตใจ บุคลิกภาพ มีความเห็นใจตนเอง เหตุการณ์ บุคคล สิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของสังคมกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างจริงจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะความสนใจ เอื้อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนา

2) วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู แต่เดิมมาถ้าจะมีการแสดงประเภทใดก็ตาม ผู้ที่แสดงเป็นครูต้องเลือกคนที่หน้าตาเคร่ง ขรึม ยิ้มยาก แต่งกายล้าสมัย อายุมาก พูดจาเสียงดัง ท่าทางดู เจ้าระเบียบ ปัจจุบันนี้ ความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ครูสมัยใหม่มีใช้ครูที่คร่ำครึ เป็นกันเองสามารถใช้ภาษาสื่อ ความหมายกับเด็กวัยรุ่นได้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่า เขากำลังสนใจในเรื่องอะไร ครู ที่มีบุคลิกภาพดีไม่จำเป็นต้องเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย ครู คือ ธรรมดาตัวเอง แต่ได้ฝึกหัดกิริยาวาจาดีแล้ว วางตนได้เหมาะสมกับสถานภาพของครูตามประเพณีไทย ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ละมีประสบการณ์ ชีวิตมากกว่าศิษย์ ครูจึงสามารถเป็นกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะและช่วยเหลือศิษย์อยู่เสมอ ครูนั่นนอกจากจะมีกิริยาวาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยจิตเมตตา ทำตนเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ได้เลียนแบบการดำเนินชีวิตที่ดีงามเมื่อครูมีจิตใจที่รักศิษย์ความ เมตตาจะฉายออกมาจากใจเป็นกิริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนได้เรียนกับครูแล้วเกิดความรู้สึกละสบายใจ เลื่อมใสอยากเรียนด้วย ขอให้เรามาช่วยกันสร้างบุคลิกภาพของครูเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างศรัทธา จากการศึกษาจะเห็นว่า บุคลิกภาพที่ดีของครู คือ บุคลิกภาพทางกาย มีความสะอาด แจ่มใส สงบและสำรวม เป็นผู้ที่มีความสุขจิตใจอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของตัณหาและอาฆิส เพราะผู้ที่มีจิตใจอิสระ ปลอดโปร่งจากปัญหาเท่านั้นที่จะชี้แนะและช่วยเหลือผู้อื่นได้ และมีความมั่นใจในตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้จักจริงและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอนผู้อื่นครูที่ดี จึงเป็นผู้ที่มีความเรียบง่ายไม่มีปมเด่นหรือ ปมด้อยในการที่ต้องมาสอนพระพุทธศาสนา

3) วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน มนุษย์มีใจเป็นใหญ่ หากครูมีใจรักการสอน รักและเข้าใจศิษย์ย่อมทำให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้ เรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาได้ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องเรียนให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมงก็ออกจากห้องไป การสอนแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการสอนโดยใช้โทรทัศน์หรือเทปบันทึกเสียง เป็นการส่งความรู้ทางเดียวโดยไม่เกิดปฏิกริยาโต้ตอบนักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกอึดอัด เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเริ่มต้นบทเรียนด้วยการทักทายนักเรียนคุยกันถึงเหตุการณ์ข่าว หรือเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ที่ทุกข์ร้อนหรือดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูด ในเวลาและวาระต่าง ๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้วการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย วิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผลย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัด แนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้นนักเรียนไม่ใช้พู่กันที่เรียนแกล้งๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา

4) วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจูงใจ นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่า เป็นเรื่องของอุดมคติสูงส่งไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมมิให้ทำสิ่งใดได้ดังใจตน ดังนั้น การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกละตระหนักในความสำคัญของการนับถือ ศาสนาจึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ มี

ความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของนักเรียน มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนักเรียนจึงมีความรู้สึกนึกคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย

5) วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม บรรยากาศของการเรียน เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศและสื่อการเรียนต่าง ๆ ให้มีลักษณะ หลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่ทันสมัย นำค้นคว้าแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป

6) กลวิธีและอุบายประกอบการสอนพระพุทธศาสนา ได้นำเอาแบบอย่างการสอนมา จากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็น เข้าใจได้ยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ทรงรู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ ทรงสอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน ทรงทำได้จริงอย่างที่สอน เป็นตัวอย่างที่ดี

สรุป

พระสงฆ์มีบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาทางด้านจิตใจและด้านการส่งเสริมจริยธรรมกับการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นส่วนใหญ่ บทบาทด้านอื่นนั้นมีน้อย สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์มากที่สุดในการช่วยเหลือประชาชนก็คือ การขาดแคลนทุนทรัพย์นอกจากนี้ยังพบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่ามีความสามารถมีความพร้อม เหมาะสมที่จะช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนก็ตาม

ดังนั้น บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมของพระสอนศีลธรรม ต่อเนื้อหาวิชาศีลธรรมที่จัดสอนในโรงเรียน ที่จะใช้เครื่องมือในการพัฒนา และปรับปรุงการศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอนศีลธรรม ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาต่อไปในอนาคต โดยเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน และเป็นการเข้าไปเผยแผ่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

คะนิงนิตย์ จันทบุตร. (2544). แนวคิดทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย. *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, 8(2), 124-132.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วัฒนา พัฒนพงษ์. (2526). *พระสงฆ์กับบทบาททางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2552). แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม. *ในรวมบทความวิชาการ และประสบการณ์การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการสอน*. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยรังสิต.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2540). *พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ : เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.

แสง จันทร์งาม. (2540). *วิธีสอนของพระพุทธเจ้า*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *คู่มือพระสอนศีลธรรม*.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.